

Néhány szó a gondolkodásról

Ezt, és többet, és nagyobbat.
Többet, nagyobbat? Hát van még azontúl?
Azontúl már az ember nem beszél.
A csillagok közt csillagként lebeg
És teljesül és hallgat, mint a Hold.

A cikk írója: *Varga Péterné/ Pável Márta* katolikus hittanár, az AQUILA Párt elnöke, 25 éve az AQUILA kat. közösség létrehozója és vezetője.

Két könyve jelent meg (*Akinek füle van a hallásra, hallja meg*, valamint *A misztikus teológia alapjai* és egy *Hazafelé* címmel folyamatban van. Publikációi megtekinthetők a www.aqp.hu valamint a <http://www.sasmarta.eoldal.hu> oldalon.

Rizmayer Péter

Néhány szó a gondolkodásról

A következő rövid írás Martin Heidegger híres tanulmányának¹³ értelmezéséből kiindulva gondolkodik el azon, hogy mit jelent gondolkodni. Heidegger írását abból az Arisztotelészhez köthető, mindenki által ismert közhelyből indítja el, miszerint az ember „eszes lény”. A meghatározás nagy valószínűséggel minden olvasó számára olyan ismert tétel, amely látszólag különösebb megfontolás nélkül elfogadható vagy inkább már elfogadott meghatározás, része a közös tudásunknak. Heidegger óva int attól, hogy a közhelyet úgy értsük, hogy már eleve gondolkodunk. Szerinte a gondolkodásnak csak a lehetősége adott az ember részére, így az valójában egy elérendő, megvalósítandó cél. Ezen a ponton válik fontossá maga a közhely. Ugyanis mivel ez közös önképünk része, így azt sugallja, hogy nincs lehetőségünk arra, hogy lemondjunk arról, hogy gondolkodjunk, vagy legalábbis Heidegger gondolatmenetét követve lemondjunk a gondolkodás megtanulásáról. A közös tudásunk azonban nemcsak nem engedi, hogy lemondjunk róla, de azt sugallja, hogy képesek vagyunk megtenni, reményt és biztatást ad. Egyik oldalról Heidegger a gondolkodással kapcsolatosan alázatra int és tanulásra szólít, másik oldalról a közhely (az ember eszes lény) nem hagy kételyt arra vonatkozóan, hogy muszáj gondolkodnunk és arra sem, hogy képesek vagyunk ennek megtanulására. Heidegger arra figyelmeztet, hogy még nem gondolkodunk, noha a világállapot egyre „meggondolkodtatóbbá” válik.

¹³ Martin Heidegger: *Mit jelent gondolkodni?* In: Szöveg és interpretáció. Szerk.: Bacsó Béla, Cserépfalvi, Bp., 1991. 7-15.

Heideggernél a gondolkodás nem az ész működtetése bármikor. Úgy ír róla, mint ami az ember lényegét szólítja meg, és akkor lép működésbe, ha magunkhoz engedjük. A gondolkodás akkor indul el, ha átadom magam neki, és a magában meggondolandót gondolom el, vagyis nem azt, amihez pillanatnyi érdek fűz. Heidegger gondolatmenetétől elrugaszkodva ez értelmezhető úgy, hogy a gondolkodásba bele kell merülni, hogy elindulhasson. Az átadás egy másik tudatállapotba kerülést jelent, amely a felszínes, tolakodó, pillanatnyi érdekek mentén megfogalmazott gondolatfoszlányokat, az egót felfüggeszti. A valódi gondolkodás összefügg az igazságról való gondolkodással, amelynek első lépése az, hogy az ember önmagát helyesen gondolja el. Az ember önmagáról való gondolkodása akkor lendül be igazán, ha felismeri, hogy szabad akarata van és minden, ami történik vele, ami ő maga, azt egyedül önmagának köszönheti. Minél mélyebben gondolja el saját magát, annál nagyobb „rést vág” az őt körülvevő falba, és hagyja magát átalakítani az ott beszüremelő, beáramló igazság által, amely pont nem önmaga. A gondolkodás akkor éri el a célját, ha átalakítja az embert, kihat az egész életére, vagyis látható gyümölcse van abban az értelemben, hogy az igazságot működtetni kezdi az emberben az egóval szemben. Ehhez azonban nem elég egyszer gondolkodni, hanem folyamatosan gyakorolni kell a gondolkodást. Pont úgy, ahogy a földet is állandóan gondozni kell, hogy teremjen.

Avilai Szent Teréz *Belső Várkastély* című művében az első lakás, az út eleje a helyes önismeret, amelyre nem elég egyszer szert tenni, hanem folyamatosan életben kell tartani, mert ez mindennek az alapja. A gondolkodás valójában nem építés, hanem lebontás, az ego lebontása. Olyan, mintha a természetes erőterben ellenállás alakult volna ki, pont az ellen, ami alapvetően és magától értetődően van. A helyes gondolkodás képes ezt az abnormanciát egyre mélyebb összefüggéseiben felismerni, ami egyben az igazságban történő egyre mélyebb és tartósabb tartózkodást jelenti. Minél többet és mélyebben gondoljuk ezt el, annál jobban oldódik fel és szűnik meg az ego, hogy adja át magát a helyes gondolkodásnak, ami már magában az igazságban van és ego nélküli. Vagyis a gondolkodás után lehet a gondolkodás valódi kibontakozása, ami alatt azt értem, hogy itt a gondolkodást az ego nem akadályozza, mert megszűnt az, aki gondolkodik. Hogy ez milyen lehet valójában teljes kibontakozottságában, azt csak sejteni lehet. Persze mindez a gondolatmenet könnyen lehet, hogy pusztán ködvár, hiszen hogyan lehet elképzelni gondolkodást úgy, hogy azt nem valaki gondolja. Mégis, ha a platóni idea mintájára, logikusan gondoljuk el a gondolkodást, akkor felfoghatjuk olyan erőként, amelyben az ember részesülhet, amennyiben átadja magát neki. (Fia elbeszélése alapján Heidegger többször

mondogatott olyasmit, hogy „A gondolkodás gondolkodik bennem. Nem védekezhetem ellene.”¹⁴⁾ Ennek meggondolása több kérdést is felvet. Ha a gondolkodás önmagában létező erő, akkor semmi nem zárja ki azt, hogy mást is áthasson, ne csak az embert, vagyis az emberen kívül más is képes gondolkodni. A Duna vajon gondolkodik? - tehetjük fel a kérdést. Az is kérdés, hogy az a „más”, amit áthat a gondolkodás, az hogyan gondolkodik. Kérdés, hogy képesek vagyunk-e a megismerésére, illetve az is, hogy a más, nem emberi gondolkodás megismerése feladatunk-e, vagy csak lehetőség számunkra. Lehet, hogy ahhoz, hogy egyáltalán meghalljuk a más gondolkodást, fel kellene függeszteni a saját gondolkodásunkat, és hallgatni végre? Logikusabbnak tűnik inkább az, hogy gyakorolva a mélyebb gondolkodást az ego minél erősebb felszámolása vezethet el minket radikálisan más gondolkodások megismeréséhez. Amennyiben egyre jobban megtisztulunk és egyre jobban képesek vagyunk mást is meghallani, olyan csomópontokhoz juthatunk el, ahonnan más gondolkodások elágaznak, nem csak az emberi gondolkodásmód.

Minél magasabbra jutunk, annál magasabb csomópontokhoz jutunk el, annál univerzálisabb és magasabb rendű gondolkodásokat ismerhetünk meg, míg el nem jutunk magához a gondolkodáshoz. Ez a gondolatmenet azt a kérdést is felveti, hogy miért pont ez út alakult ki, mi az oka, hogy pont ezen a módon gondolkodunk és nem másképp. Vajon a gondolkodás jelölte ki, határozta meg, hogy így, ezen a módon gondolkodjunk, vagy az ember alakította ki a rá jellemző gondolkodást? Mindez egészen másképp világítja meg a Heidegger által feltett kérdést: „Mit jelent gondolkodni?”. A kérdéssor abba a kérdésbe torkollik, hogy maga a gondolkodás hogyan van, miként létezik, és miért létezik egyáltalán. Heidegger írásában a kijelölt címnek megfelelően az a terület, amelyen gondolkodik a gondolkodáson belül marad, a gondolkodás horizontját járja be, de ebben az írásában nem lép túl rajta.

Visszatérve szorosabban a tanulmányhoz, a gondolkodás tanulásával kapcsolatosan a tanulásról azt írja, hogy „Az ember tanul, amennyiben cselekedetét annak felelteti meg, ami őt mindenkor a lényegszerűre szólítja. Azáltal tanuljuk a gondolkodást, hogy ügyelünk arra, ami meggondolkodtat.”¹⁵ Ez az „ügyelés” rendkívüli koncentrációt és – ahogy említettem – folyamatos, mindennapi odafigyelést jelent. Akkor nem hagyjuk el a mély gondolkodás gyümölcsét, ha nem hagyjuk kiesni az emlékezetből, és folyamatosan gyakoroljuk a cselekedeteinkben. Ha nem arra figyelve tevékenykedünk, akkor már meg is tagadtuk, elhalványul

¹⁴ Rüdiger Safranski: *Egy némethoni mester, Heidegger és kora*, Európa, Bp., 2000. 448.

¹⁵ Martin Heidegger: i. m.: 7.

és kiesik az emberből, elvész. Mivel az egész minket körülölelő világ az ellen hat, hogy gondolkodjunk, ez olyan fokú tudatosságot kíván, amelyet egy átlagos ember képtelen külső segítség nélkül megtenni. Heidegger nagyon szépen írja az emlékezetéről, hogy ezzel „járulunk elé”, ezen a módon ajándékozzuk meg, fejezzük ki a hálánkat a meggondolandónak, hogy meggondolt lett. Ha hagyjuk, hogy kiessen az emlékezetből ez a „biztató szó”, amely saját lényegünkre szólít fel, akkor hálátlanok vagyunk. Heidegger szerint még nem gondolkodunk. A gondolkodás tanulásának megkezdése előtt érdemes nagyon alaposan megfontolni azt, hogy mennyiben követünk el súlyos hibát, ha a meggondolandó meggondolttá válása után a meggondoltat nem tartjuk meg emlékezetünkben, hagyjuk belőle kiesni, és ilyen módon nem engedjük, hogy az a lényegünkben megtartson.

Heidegger szerint a gondolkodás leginkább a filozófiában játszódik le, a filozófusok azok, akik gondolkodnak. Ez nem jelenti azt, hogy aki éveken át nagy gondolkodók tanulmányaival és írásaival behatóan foglalkozik, már gondolkodik is. Írásának egy további részében arról ír, hogy a tudomány nem gondolkodik. Amennyiben gondolkodna, nem lenne képes egy adott területen megtelepedni, mert az alapjait, amelyből mindent levezet, a gondolkodás során újból és újból átgondolná, folyamatosan alakulna, változna, vagyis nem lenne módja egy rendszert felállítani és működtetni. Heidegger szerint a tudományoktól a gondolkodáshoz nem vezet híd, csak ugrás.

A valódi gondolkodás nem bizonyos tételekből következtet, éppen ezért itt nincs helye a bizonyításnak. Aki bizonyítani akar, „az semmiképpen sem ítél a tudás magasabb és szigorúbb mértéke szerint”¹⁶. Itt az egyetlen mód az, hogy utalunk az elgondolandóra, hagyjuk, hogy rajtunk keresztül megjelenjen. „Ez az egyszerű utalás a gondolkodás alapvonása...”¹⁷. Folytatva és egyben eltérve a gondolatmenettől az utalás (megjelenés) csak akkor jöhet létre, ha nem állja útját egyéb gondolat vagy bármi más. Ha tele van a „fejünk” zavarokkal vagy kész rendszerekkel, akkor komoly nehézséget jelent még a lehetőség megteremtése is. Ahogy korábban is írtam, a körülöttünk lévő világ megtesz mindent annak érdekében, hogy a gondolkodás ne történhessen meg. Valószínűleg nehezen találunk példákat arra, ahol találkoztunk a heideggeri utalás megjelenésével, pedig pont ez lenne az ember lényege. A gondolkodást valószínűleg így, ilyen megközelítésben Heidegger előtt senki nem gondolta végig, de nem is érhető tetten ez a megközelítés a mai gondolkodásban. Az éppen adott korra jellemző emberi gondolkodás ugrásszerű meghaladására sok

¹⁶ Martin Heidegger: i. m.: 10.

¹⁷ Uo.

példa van a történelemben, Heidegger azonban nem ezekre gondol.

A nagy matematikus, fizikusok példáján keresztül jól látható, hogy korukat legtöbbször megelőzték, azonban az ő gondolataik előbb-utóbb bizonyítottá, elfogadottá váltak, legtöbbször úgy, hogy adott tudomány elérte az Óáltaluk lerakott mérföldkövet. Amikor arra kérdezzük rá, hogy vajon a tudásukat honnan vették, akkor végiggondolva azt, hogy a tudásukat nem meríthették a már meglévő emberi ismeretekből, nem hagyhatjuk ki azt a lehetőséget, hogy valahonnan „kintről” kapták, vagy „hozták le”. Ezen a ponton adja magát a Heidegger által leírt struktúrával való hasonlóság, azonban ez mégsem ugyanaz. A heideggeri utalás olyanra utal, amelynek lényegéhez tartozik, hogy sosem lesz bizonyítható. Mivel az ember lényegét érinti, ezért sosem lesz objektív módon megragadható, „megfogható”, csak utalni tudunk rá. Azért sem lehet megragadni, mert bár megjelenik, de nem része ennek a valóságnak, vagyis a megragadásához sosem fog „mérték” rendelkezésre állni. Ez a vonzalmának az alapja is. Az elgondolandó akként van, hogy megjelenik, de meg is vonja magát. Finoman, de határozottan vonzza magához, saját lényegéhez az embert. Ilyen módon működő erő a gondolkodás. Az egész emberlét ebben a vonzalomban van, ezen fordul meg, ezen áll vagy bukik. Itt is látható, hogy ez egészen másféle gondolkodás a gondolkodásról, mint amit általában vélekedünk róla. Az ember ezt nem adhatja át másnak, mert nem lehet. A bizonyítás lehetőségének hiányában csak az fogja mindezt megérteni, akinek magának is sikerült az eljövétel számára szabaddá válnia, és a gondolkodás megtörtént. A kommunikáció a bizonyítást követelő nem tulajdonképpen módon történő gondolkodással lehetetlen, mert teljesen eltérő helyen tartózkodnak. Aki már gondolkodik, az lemond arról, hogy a meggyőzéssel próbálkozzon, hiszen az nem az ő módja, ott biztosan „alul marad”. Egyedül az egyszerű utalással, azzal, hogy az elgondolandót saját el-nem-rejtettségekébe engedjük megjelenni, tudunk jelen lenni, jelezni, jelként lenni a világban. Heidegger Hölderlint idézve írja, hogy „az ember jelként van”¹⁸. A jelnek azonban nemcsak az a jellemzője, hogy utal valamire, hanem az is, hogy üres. Az üresség¹⁹ általában a hiány jele. A jel akkor szűnik meg, ha a hiány betöltődik, vagyis a távolság a jel és arra, amire utal, megszűnik. Az üresség minden esetben vágyik arra, hogy megszűnjön, mert az üresség a semmi a telítettséggel,

¹⁸ Martin Heidegger: i. m. 11.

¹⁹ Az „üresség” alatt itt nem filozófiai vagy vallási (pl. a buddhizmusból is ismert nirvána) elképzelések valamelyikét értem, hanem a klasszikus jelelméletből vonom le a következtetést, amely szerint a jel jelölőként a jelentést nem önmagában hordja.

a léttel szemben. Ha ez igaz, akkor mi miért tartjuk fenn a távol-ságot? Miért választjuk inkább az ürességet, mint a létet? Vajon mi az oka annak – hogy ezt a legalapvetőbb kérdést nem gondoljuk át, vagyis – visszatérve Heideggerhez — nem gondolkodunk tulajdonképpeni módon?

Heidegger úgy írja le az embert, mint akinek jól kialakított struktúrája van, ezen struktúra lényege a vonzás, amely azon alapul, hogy az elgondolandó jelen van az ember számára, de egyben meg is vonja magát. A kialakult struktúra azért fontos, mert bármi, ami megjelenik, csak úgy jelenhet meg, ha mögötte jól kialakult szerkezet van. Az ember hajlamos a számára pillanatra megjelenő dolgok felett elsiklani, pedig pl. egy apró rossz cselekedet mögött, ami jelentéktelennek tűnik, egy jól kialakult szerkezetnek kell lennie, különben nem válna láthatóvá. Az ember ezeket akkor realizálja, ha többször fordul elő, és Őt érinti, netán Ő maga „csinálja”. Pedig akkor már késő. Mire valami megjelenik és felfoghatóvá válik a számunkra, az azt jelenti, hogy kialakult, a kialakulási folyamata lezárult, kész van. Ha az ember szerkezetének alapstruktúrája valóban az, hogy az embert az érinti igazán, ami megmutatja, de egyben meg is vonja magát, messzemenő és szomorú következtéseket lehet levonni az ember milyenségére vonatkozóan. Ha ez valóban így lenne, akkor az egyben feloldást jelentene az állhatatosság és a hűség emberi értékei alól.

Heidegger szerint az eddigi gondolkodás alapvonása az észlelés, ami nem a tulajdonképpeni közege a gondolkodásnak. Az eddigi gondolkodás az érzékeink számára megjelenő „valóság” feldolgozását, meggondolását jelenti, de gondolkodásunk nem hatol be a megjelenő valóság mögé. Azért nem hatol be, mert – vissza-utalva az előbb leírtakra – az a kész struktúra, amely a megjelenő dolgok „mögött” van, működteti őket, nem jelenik meg az ember számára látható módon. Az kérdés lehet, hogy azért nem jelenik meg, mert nem akar megjelenni, vagy azért nem, mert nem lehet. Valószínűleg mindkettő ugyanaz. A számunkra megjelenőből kiindulva valószínű, hogy a nem látható valóságot is törvény hatja át, amely alapján nem jelenhet meg a felszínen, valószínűleg pont a felszín megóvásának érdeke miatt, a felszín ezt nem bírná el. Ahhoz, hogy mindezt megértsük, meg kell érteni a törvényt, ami az egészet mozgatja. A törvény nemcsak az, ami visszatartja a kész struktúrákat a megjelenéstől, hanem az is, ami alapján ezek a struktúrák keletkeznek és megszűnnek. Ha ez ember megismeri ezt, lesz képes megismerni magát, mindazt, ami a saját felszíni tetteit mozgatja. Mindez azt feltételezi, hogy az ember képes behatolni a felszín alá, de talán pontosabb úgy megfogalmazni, hogy van lehetősége méltóvá válni arra, hogy ez feltáruljon előtte. Az ember felszíni léte bele van ágyazva ebbe a szerkezetbe, ami azt is jelenti, hogy alapvetően össze van kötve vele, ezen alapszik, emiatt nem lenne logikus, hogy amennyiben valaki megérett rá,

akkor a maga szintjének megfelelően nem láthatna meg a valódi mozgatórugókat. Ha valaki ezen az úton van, akkor valószínűsíthetően már heideggeri értelemben véve tulajdonképpeni módon gondolkodik, mert elgondoltta válik, vagy elgondoltta kezd válni az, „amin a létező léte alapul”²⁰.

Amikor arról ír, hogy bár az észlelésen alapuló gondolkodásban tartózkodva a történelmi ember „elgondolta a legmélyebbet”²¹, nem gondolkodott tulajdonképpeni módon, akkor ez azt is jelenti, hogy egyik nagy gondolkodó sem volt képes túllépni a gondolkodásnak ezen a sávján, elérni a gondolkodás saját közegét, elgondolni a létező létének lényegeredetét. A kérdés adja magát, hogy valóban így van-e. Figyelembe véve azt a korábban is említett heideggeri állítást, hogy „A filozófusok a gondolkodók”²², meglepő az a vallomás, amelyet Georg Picht-nek tett két évtizednyi Platónnal történő foglalkozást követően a harmincas évek végén: „Egyet be kell vallanom Önnek: a platóni gondolkodás szerkezete teljesen homályos előttem.”²³ Ez alapján joggal feltételezzük, hogy Platón gondolkodása – aki elérte azt – rejtve maradt Heidegger előtt. De ha egyedül azokra a nagy szentekre gondolunk, akik jelentős gondolkodók is voltak (pl. Avilai Szent Teréz) és megélték az „unio mysticát”, vagyis a végtelen Isten valóságával való egysülést²⁴, be kell látnunk, hogy a történelem során találunk példákat, akik kiléptek ebből a „sávból”, hogy életük feláldozásával átugorjanak a gondolkodás tulajdonképpeni közegébe. Heideggernek mégis igazat kell adnunk annyiban, hogy az emberi gondolkodás alapvetően az általa leírt közegben tartózkodik, azonban – amennyiben elfogadjuk, hogy volt (vagy van) olyan, aki képes volt túllépni – azt is állítjuk, hogy a tulajdonképpeni elgondolandó nem „visszatartott marad”²⁵, hanem visszatartjuk. Vagyis az eljövetele rajtunk múlik. Ezt az eljövetelet ki lehet kényszeríteni. Az eljövetelet hálának kell megelőznie, ami arra vonatkozik, hogy az elgondolandó folyamatosan jelen van, visszatartja végtelen erejét, és sosem adja fel a reményt abban, hogy egyszer bebocsátást nyer abba, ami eredendően az övé.

Visszatérve Platónra, a barlanghasonlatában arról ír, hogy valaki csak úgy képes eljutni az „értelmetlenségből”²⁶ a „léleknek a gondolat világába való”²⁷ felemelkedésig, ha erővel felfelé vonszolják. Aki azonban „egyszer idáig eljutott, az tovább már nem

²⁰ Uo. 15.

²¹ Martin Heidegger: i. m.: 9.

²² Uo. 8.

²³ Rüdiger Safranski: i. m.: 450.

²⁴ Lásd Pável Márta: *A misztikus teológia alapjai*, m. k., é. n., 144.

²⁵ Martin Heidegger: i. m.: 15.

²⁶ *Platón összes művei*, Európa, Bp., 1984, 2. kötet 457.

²⁷ Uo. 461.

hajlandó az emberi dolgokat cselekedni, mert állandóan arra törekszik, hogy ott fent élhessen”²⁸. Ha egymás mellé tesszük a két szöveget, akkor látható, hogy a két megközelítés eltér egymástól. Míg Heideggeré azt sugallja, hogy az ember a tulajdonképpeni gondolkodás során felismeréseken keresztül képes önmaga kijutni a barlangból, addig Platón írása alapján csak az képes kijutni a barlangból, akit kényszerítenek rá, saját erőnkől erre képtelen vagyunk. Heidegger az emberi barlanglétet a barlanglakó, Platón a barlangból kijutott ember perspektívájából írja le. A két megközelítés nem mond egymásnak ellent, mert különböző szinten vannak. Az egyik már eljutott a gondolkodás saját közegebe, a másik még nem. Arra nem kapunk választ, hogy a két szint közötti „ugrás” hogyan történik meg, hogyan lesz valaki arra méltóvá, hogy megragadják. Ha azonban meg akarjuk tanulni a valódi gondolkodást, akkor Platónat kell követnünk, ő ismeri azt, amit keresünk. Platón az embert kényszerítő erőről nem ír részletesen, annyi bizonyos, hogy ez az erő világosan elkülönül attól, akit kényszerít, illetve a leírás módjából úgy tűnik, hogy ez az erő nem megragadható az érzékeink segítségével, vagyis nem „evilági”. Ez arra enged következtetni, hogy ez az erő nem azonos azzal, aki megismerve az igazságot, a többieket is megpróbálja feloldozni és felvezetni. Más a szerepük. Egy többszörös analógiával megvilágítva olyan lehet ez, mint egy kifutópálya. Ha hallgatsz a fényből visszatért emberre, akkor képes leszel megtanulni a felszálláshoz szükséges futás helyes módszerét. Ez nemcsak annak a megtanulását jelenti, hogy hogyan kell futni, hanem annak is, hogy hogyan lehet megszabadulni minden olyan teherrel, ami akadályozza a felgyorsulásban, a teljes sebesség elérésében. A tanulás harmadik eleme annak az erőnek a megismerése, amely majd a helyes nekirugaszkodás során megragad és felemel. Ahhoz, hogy repülni tudjunk, méltóvá kell válnunk arra a megragadásra, ami arra kényszerít, hogy felszálljunk. Méltóvá csak akkor válhatunk, ha a szabad akaratunkat átadjuk neki. Valaminek az átadása csak akkor lehetséges, ha tisztában vagyok azzal, hogy mit adok át, és hogy kinek adom át. A szabad akarat átadása a fogás rajtam. Olyan, mint amikor mindkét kezemet kinyújtom felfelé, várva arra, hogy felülről megragadjanak. Ez a jele annak, hogy ha megragad, akkor arra visz, amerre akar. A szabad akaratom átadásával tudom kényszeríteni arra, hogy megragadjon. Ha a megragadás megtörténik, akkor már szállok, vagyis megindultam felfelé. Mindez azonban csak akkor lehetséges, ha tudatosan készülök a felszállásra, vagyis felkészülök arra az elrugaszkodásra, amely során a magasba emelnek.

Modern korunkban a gondolkodást alapvetően úgy képzeljük el – beleértve Heideggert is –, ami egy semleges és üres térben

²⁸ Uo.

történik meg. A semleges és üres tér feltételezése annak a biztosítéka, hogy bármit gondolhatunk. A bármit gondolásnak azonban semmi köze a tulajdonképpeni gondolkodáshoz. A fenti gondolatmenet alapján, aki nem tudja odaadni a szabad akaratát, és nem számít arra, hogy megragadhatják, azt nem fogják megragadni. A gondolkodásnak ez a modern elképzelése a szabadság illúziójával fogva tart, nem engedi, hogy eljussunk a gondolkodás saját közegébe, a platóni jó idea szemléléshez, amit a barlanghasonlatban így jellemez. *„A megismerhető dolgok közt végső a jó ideája – de ezt csak nehezen lehet meglátni; ha azonban egyszer megpillantottuk, azt kell róla tartanunk, hogy mindnyájunk részére minden jónak és szépnek az oka, amely a látható világban a fényt s ennek urát szüli, az ésszel felfogható világban pedig ő maga mint úr biztosítja nekünk az igazságot és az észet; s ezt az ideát meg kell látnia annak, aki a magán- és közéletben okosan akar cselekedni.”*²⁹ Lehet-e ennél radikálisabban rámutatni arra, hogy a modern gondolkodás hogyan akadályozza meg, hogy eljussunk a tulajdonképpeni gondolkodáshoz, saját lényegünkhöz? A probléma Heidegger tanulmányában is tetten érhető, amikor arról ír, hogy a mítosz gyűjti egybe és őrzi meg azt, ami mindenkor a gondolkodásra a legméltóbb marad. A mítosz sosem egy üres és semleges térben „játszódik le”. Ahhoz, hogy megpróbáljuk megérteni, bele kell ereszkednünk a világába. Ha ez sikerül és megnyílik, akkor olyan gondolkodásmódban találjuk magunkat, ahol a megragadás, a tulajdonképpeni gondolkodásba történő átjutás még megtörténhetett.

A buddhizmus szerint álmvilágban élünk, és az emberi lét lényege, célja, hogy felébredjünk ebből. Ha egyszerűen összegezni szeretném Heidegger dolgozatát, akkor az úgy írható le – és ebben van rendkívüli érdeme is –, hogy felmutatja azt a káprázatot, amelyben benne vagyunk, és amelyet összetévesztünk a valósággal. Folytatva a párhuzamot, a gondolkodás elérézése saját közegéhez a káprázat végét jelenti. Heidegger szerint még nem gondolkodunk, pedig a világállapot egyre meggondolkodtatóbbá válik. Ez nemcsak figyelmeztetés, hanem felszólítás is, amelyet – megtapasztalva a minket körülvevő „valóságot” – komolyan kell vennünk. A komolyan vétel azt jelenti, hogy – Platón alapján – hallgatunk végre azokra, akik ismerik a felfelé vezető utat. Heidegger Hölderlin egyik művét idézi, amelyben Szókratész mondja, „Aki a legmélyebbet gondolta, a legelevenebbet szereti”³⁰. A „legelevenebb” nem a legdinamikusabb létező, hanem maga a lét. Aki mélyen gondolkodik, az szeret. Vegyük ezt biztatásnak arra, hogy aki már kijutott a napfényre, az megtesz mindent, mert alig várja, hogy végre gondolkodjunk.

²⁹ Platón: i. m.: 461.

³⁰ Martin Heidegger: i. m.: 12.

A cikk írója: Rizmayer Péter, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem magyar-esztétika bölcsész tudományi karon végzett. 5 évig tanárként az Alsó-erdősi Gimnáziumban működött. Pázmány P. Egyetemen szerződéssel 1,5 évig tanított. Jelenleg uniós projekt managerként dolgozik. 2 írása (irodalmi jellegű) megjelent, 15 éve van az AQUILA Közösségben, aminek a honlapján publikál is.

Rizmayerné Márkus Edit

A katharok

Sokan sokfélét írtak már a katharokról. Eretnekek, igazi keresztények, megátalkodottak, valóságos szentek. A miszticizmus illetve a politika szempontjából is érdekesek lehetnek. Így tehát sok mindent tudni vélünk róluk, s talán pont a történelmi valóság veszik el vagy rejtőzik el szemünk előtt. Arra próbálok kísérletet tenni, hogy hiteles tanulmányok és hiteles források alapján felvázoljam, miben hihettek a katharok a XIII. században. A kép biztos, hogy csak vázlatos, és elnagyolt lesz, hiszen a távolság miatt sok minden elveszett már, ráadásul sok eltérés lehetett a különböző közösségek gondolkodásában. Mégis fontos megkeresni a válaszokat: miért volt ilyen nagy sikerük, miért volt ilyen nagy üldözés ellenük, illetve mit kerestek ők igazából, milyen érdekek vezették őket.

Irodalom:

A katolikus egyház inkvizíciós jegyzőkönyvei alapvető forrásként szolgálnak. Már az első perekről őrzünk forrásokat. Ezeket az ügy elvégzése után is megőrizték az inkvizítorok, mert egyéb, folyamatban lévő ügyekhez szükség volt a régebbi bizonyítékokra, illetőleg precedens értékű ügynek számítottak. Történelmi forrásaink az albigenek elleni keresztes hadjáratról számolnak be.³¹ A XIX. századi történetírás sokat foglalkozik a katharokkal: Napóleon Peyrat református lelkész egy mítoszt teremtett az egyik kathar

³¹ Guillaume de Tudèle: „La Chanson de la croisade contre les Albigeois” históriás ének, Guillaume de Pylaurens Krónikája,